

STANISŁAW LESZCZYŃSKI

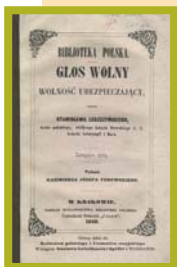
- 1677** Urodził się we Lwowie, ojciec - Rafał, właściciel m.in. Leszna, podskarbi wielki koronny i starosta generalny Wielkopolski, matka - Anna z Jabłonowskich, córka wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego. Wychowywał się w Lesznie i Rydzynie, gdzie wspólnie z ojcem realizował swoje pasje architektoniczne i budowlane, kształcił się w gimnazjum w Lesznie.
- 1695-1696** Zagraniczna podróż edukacyjna przez: Czechy, Austrię, Włochy, Paryż, Niemcy, Niemcy.
- 1696** Starosta odolanowski, poseł na sejm.
- 1697-1699** Podczaszy koronny.
- 1698** Ślub z Katarzyną z Opalińskich.
- 1699** Mianowanie przez króla Augusta II wojewodą poznańskim, członek Senatu Rzeczypospolitej.
- 1699** Narodziny córki Anny.
- 1703** Narodziny córki Marii, śmierć ojca Stanisława.
- 1704** Wybrany królem Polski przy poparciu króla Szwecji Karola XII.
- 1705** Koronacja wraz z żoną w katedrze warszawskiej.
- 1707** Spalenie Leszna i zamku w Rydzynie przez wojska rosyjskie podczas wojny domowej pomiędzy zwolennikami króla Stanisława i króla Augusta II.
- 1709** Klęska Karola XII w bitwie pod Poltawą, pozbawienie Stanisława oparcia i wpływów. Schronił się najpierw w Szczecinie, a następnie w Szwecji.
- 1712** Zrzeczenie się praw do korony polskiej przez Stanisława, jego dobra - w tym Leszno - przejmuje August II.
- 1712-1714** Pobyt na terenie Turcji u Karola XII.
- 1714-1719** Pobyt na emigracji politycznej w należącym do Karola XII księstwie Dwóch Mostów jako Książę Przedstawiciel (Zweibrücken).
- 1719-1725** Pobyt w alzackim Wissemburgu (Francja).
- 1725** Córka Maria zostaje żoną króla Francji Ludwika XV - Katedra w Strasbourgu; Stanisław otrzymuje od zięcia zamek Chambord nad Loarą i niewielką pensję.
- 1727** Śmierć matki Stanisława - Anny Jabłonowskiej.
- 1733** Po śmierci Augusta II, Stanisław Leszczyński przybywa potajemnie do Warszawy i przy poparciu Francji zostaje wybrany królem.
- 1733** Zbrojna interwencja Rosji zmusza Stanisława do schronienia się w Gdańsku. Królem wybrany zostaje August III.
- 1734** W wyniku oblężenia Gdańska przez wojska rosyjskie, Stanisław ucieka w przebraniu przez Kwidzyn, Pisz, Węgorzewo do Królewca. Szuka wsparcia Prus, Francji, Szwecji i Turcji.
- 1736** Abdykacja Stanisława. Odzyskuje majątek w Polsce i otrzymuje dożywotnio księstwo Lotaryngii i Bar, zachowując tytuł królewski.
- 1736** Przyjazd do Lotaryngii.
- 1738** Sprzedaż swoich dóbr w Polsce, w tym Leszna i Rydzyna, księdzu Józefowi Sułkowskiemu.
- 1743** Ukazuje się dzieło jego życia „Głos wolny wolność ubezpieczający”, wydane w j. francuskim, później w j. polskim.
- 1766** Zmarł w Lunéville, wskutek przypadkowo odniesionych oparzeń. Pochowany w Nancy.

2

Leszczyńskie po Królewsku!

„Głos wolny wolność ubezpieczający”

W końcowym okresie życia Stanisław Leszczyński rozwinął ożywioną działalność literacką i filozoficzną. Pisał dużo, a jego poglądy polityczno-społeczne były - jak na owe czasy - oryginalne i postępowe. Przypisuje mu się autorstwo jednego z najciekawszych traktatów politycznych XVIII w. - wydanej w 1749 r., niezwykle istotnej dla polskiej myśli politycznej, broszury „Głos wolny wolność ubezpieczający”. Leszczyński postulował o m.in. wolność osobistą dla chłopów i zmiany istniejącego wówczas systemu pańszczyźnianego na system czynszowy. Chciał rozwoju miast i przemysłu, poprawy handlu, ograniczenia liberum veto, uporządkowania zasad elekcji królewskich, usprawnienia władzy centralnej i zwiększenia liczby wojska.

Król w przebraniu

Biografowie Stanisława Leszczyńskiego zwracają uwagę na pewną szczególną cechę charakteru króla. Otóż Leszczyński był człowiekiem o otwartym umyśle na tyle, że potrafił doskonale przystosować się do każdych warunków. Świetnie czuł się zarówno w wersalskim pałacu, jak i w przydrożnej gospodzie.

Legendarne wręcz są historie jego włóczędzy po Europie w przebraniach kupca i chłopca. W 1733 r. Stanisław podjął próbę przedostania się do Polski, będącej pod kontrolą wojsk i szpiegów Rosji, Austrii i Prus, w celu odzyskania tronu. Zięć Leszczyńskiego, Ludwik XV szumnie wyprawił na Bałtyk okręty z Leszczyńskim na pokładzie. Protektorzy Augusta II Mocnego, nie posiadali się z radości, gdyż dostępu do Bałtyku strzegła sprzysiężona z Rosją Dania i dotarcie tą drogą do Polski było wręcz niemożliwe. Ku wielkiemu zdumieniu swoich politycznych przeciwników, podczas, gdy francuska flota docierała dopiero do Kopenhagi Leszczyński, w kontuszu, wkroczył do kościoła Św. Krzyża w Warszawie. Jak się okazało, drogą morską płynął sobowtór króla, sam Leszczyński zaś, jako pomocnik kupca, znosząc wszelkie niedogodności królowi nieprzystające, przemierzył drogę do Warszawy. Wkrótce zbrojna interwencja Rosji zmusiła Leszczyńskiego do schronienia się w Gdańsku. Podczas

oblężenia miasta, gdy kapitulacja była już blisko, Stanisław uciekał z miasta, tym razem w przebraniu chłopca.

15

TRASY W OKOLICACH LESZNA

PRZEMĘT 5

Kościół pocysterski, obecnie parafialny, p.w. św. Jana Chrzciciela, zbudowany w latach 1651-1690 i 1758-1759. Przy budowie brali udział architekci Jerzy i Jan Catenazzi. We wnętrzu warto zwrócić uwagę na bogato rzeźbione stalle, tron opacki, konfesjonały i ławki z bogatą dekoracją rzeźbiarską, figuralną i roślinną wykonaną z czarnego dębu.

ŚMIGIEL 6

Kościół filialny p.w. św. Wita - kościół o konstrukcji szkieletowej wypełnionej kamieniem i cegłą zbudowany w 1769 roku. Warto zwrócić uwagę na ołtarz główny. To późnogotycki, rzeźbiony tryptyk z 1506 roku w obramowaniu z 1645. W polu środkowym przedstawiono Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny a po bokach Nawiedzenie, Hołd Trzech Króli, Zwiastowanie i Boże Narodzenie.

Wiatraki - według legendy w mieście znajdowało się około 100 wiatraków. Sprzyjało temu dogodnie położenie na wzgórzach. Obecne przywieziono z Broniowa i Kluczewa. Zrekonstruowano je w latach 1978-80.

BRONIKOWO 7

Kościół parafialny p.w. św. Franciszka z Asyżu to świątynia o konstrukcji zrębowej, z unikalnymi w naszym regionie ostatkami. Wybudowany został z drewna modrzewiowego w 1739 roku. We wnętrzu znajdują się barokowe ołtarze i obrazy z drugiej połowy XVII wieku.

KRZYCKO WIELKIE 8

Barokowy dwór alkierzowy, zbudowany około połowy XVIII wieku dla Kotwiczów-Krzyckich. Kryty gontem budynek prezentuje najbardziej popularny w baroku typ siedziby wiejskiej średniozamożnego szlachcica. Obecnie dwór jest własnością prywatną i można oglądać go tylko z ulicy.

ŚWIĘCIECHOWA 9

Miejscowość ta, założona na trasie dawnego szlaku handlowego z Głogowa do Poznania, od XI do XIX wieku należała do benedyktynów z Lubinia. W XIII wieku zakonnicy ufundowali pierwszy kościół parafialny p.w. św. Jakuba. Obecna świątynia powstała w XV/XVI wieku i została gruntownie przebudowana w XVIII stuleciu. We wnętrzu zwracają uwagę malowidła barokowe na sklepieniach kaplic bocznych. Warto poświęcić chwilę na obejrzenie zespołu barokowych ołtarzy oraz prospektu organowego. W zewnętrznej ścianie kościoła wmurowane są piaskowcowe epitafia z XVII i XVIII wieku.

14

TRASY W OKOLICACH LESZNA

2 WSCHOWA

Urokliwe miasto o metryce średniowiecznej. Konwent bernardynów we Wschowie, założony w 1456 roku, należał do najstarszych w Rzeczypospolitej. Budynek klasztoru spłonął w 1558 roku. Dzięki poparciu grona możnych protektorów i darczyńców w l. 1638-1639 budowniczy Krzysztof Bonadura Starszy wznosił nowy klasztor. Kościół otrzymał wówczas wezwanie św. Józefa Oblubieńca. W latach czterdziestych XVIII wieku przeprowadzono prace remontowe zmierzające do upiększenia świątyni. Wzniesiono nowy ołtarz główny, wykonano posadzkę, okna, ławki. W tym też czasie kościół ozdobiono polichromią wykonaną przez głogowskiego malarza Joachima Eggenfeldnera przy współpracy z malarzem zakonnym Walentym Żebrowskim. Na sklepieniu prezbiterium ukazano Trójcę Świętą adorowaną przez chóry anielskie. W centrum sklepienia nawy głównej umieszczono scenę zaślubin świętego Józefa i Maryi. Jeżeli dysponujemy wolnym czasem warto we Wschowie obejrzeć kościół farny p.w. św. Stanisława. Świątynia ta wybudowana została w XIV wieku. Po kolejnym pożarze odbudowano ją w 1685, a później przebudowano w latach 1720-26 według projektu Pompeo Ferrariego.

Lapidarium przy ulicy na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego. Piękne nagrobki tam umieszczone pochodzą z XVII, XVIII i XIX wieku. Jest to najstarsze w Polsce takie założenie założone za murami miasta.

3 TRZEBINY

Pałac zbudowany dla zamożnej wielkopolskiej rodziny Gurowskich w latach 1680-1690 być może według planów aktywnego w tym czasie w Wielkopolsce włoskiego architekta Jana Catenaziego. W 1860 roku rezydencję gruntownie przebudowano dla Ferdynanda von Lessen tworząc wewnętrzny dziedziniec. Pałac zbudowany na planie czworoboku flankują cztery niskie wieże. W rezydencji można oglądać ekspozycję archeologiczną. Park krajobrazowy z drugiej połowy XIX wieku powstał na miejscu istniejącego jeszcze w 1834 roku ogrodu włoskiego.

4 WŁOSZAKOWICE

Wieś w początku XVIII wieku stanowiła własność Katarzyny z Opalińskich, żony Stanisława Leszczyńskiego. Za czasów Opalińskich, w pierwszej połowie XVII wieku wzniesiono tu pałac wg projektu Krzysztofa Bonadury Starszego. W końcu lat trzydziestych XVIII wieku wieś kupił Aleksander Józef Sułkowski. Na jego zlecenie wzniesiono około 1749-52 niezwykle interesujący, o eksperymentalnej formie, późnobarokowy pałac myśliwski. Zbudowany został na planie trójkąta równobocznego o wklęsłych narożnikach. Na parterze mniejsze pomieszczenia umieszczono wzdłuż ścian zewnętrznych, a we wnętrzu zlokalizowano dużą, dwukondygnacyjną salę. „Sala terrena” w przyziemiu służyła prawdopodobnie masonskim obrzędom. A.J. Sułkowski był jednym z pierwszych polskich masonów.

3

LESZNO

Miasto króla Stanisława, wieków tolerancji religijnej, ludzi nauki i pięknych barokowych budowli. Bogatą historię zawdzięcza swym właścicielom: reprezentantom rodów Leszczyńskich i Sułkowskich - świątliwych, tolerancyjnych, gospodarnych i przewidujących oraz mieszkańcom - pracowitym i ciekawym świata. Miasto zostało założone na mocy przywileju lokacyjnego z 1547 r., o jaki wystarał się u Zygmunta Starego kasztelan przemęcki Rafał Leszczyński. Miało być Leszno nie tylko rodowym gniazdem podniesionym do rangi miasta, ale przede wszystkim perłą w koronie dóbr rodziny, która wkroczyła na arenę działalności politycznej. Leszno przeżywało swój „złoty wiek” w pierwszej połowie XVII stulecia. Z woli właścicieli zasiedlone przez religijnych uchodźców: braci czeskich z Czech i Moraw, ludność luterkańską z pobliskiego Śląska, Żydów oraz Szkotów, Włochów i Węgrów tworzyło barwną, wielojęzyczną, różnorodną kulturowo i religijnie społeczność. Zaważyło to na kierunkach rozwoju miasta i jego znaczeniu w środowiskach protestanckich Europy XVII i XVIII w. Twórcza różnorodność oraz panująca zgoda zaowocowały ważnymi inicjatywami naukowymi, kulturalnymi oraz wpływały na panującą prosperitę gospodarczą. Tworzyli tu m.in.: Jan Amos Komerski - ostatni biskup Jednoty braci czeskich i wybitny pedagog, Jan Jonston - przyrodnik i lekarz, poeci: Anna Memorata i Johann Heermann, a w XVIII w. liczne grono lekarzy o ambicjach naukowych i wpływowch rabinów. Działały szkoły, m.in. słynne gimnazjum braci czeskich oraz mieszczkańskie drukarnie. Pod kierunkiem sprowadzanych przez Leszczyńskich włoskich architektów budowano okazałe budowle sakralne i rezydencje. Liczna młodzież studiowała na uniwersytetach niemieckich, holenderskich i szwajcarskich. Kupcy sprzedawali towary w całej niemal Europie. Leszno było ważnym ośrodkiem gospodarczym: słynęło z młynarstwa, wyrobu sukna. Wytwarzano tu również wyroby luksusowe: karety i peruki. W takiej atmosferze, przepelnionej otwartością, tolerancją religijną, czerpaniem z różnorodności postaw, przekonań, tradycji i kultury wyrosła Stanisław Leszczyński - postać złożona a przez to interesująca: oświecony Sarmata, człowiek tolerancyjny a jednocześnie bardzo religijny, magnat ukształtowany w środowisku o silnym mieszczaństwie, mający świadomość potrzeby przebudowy społeczeństwa. Kolejni właściciele miasta, Sułkowscy, podążali kierunkiem wyznaczonym przez Leszczyńskich. Cennym świadectwem tamtych czasów oraz artystycznego smaku i kultury fundatorów - zarówno właścicieli miasta jak i mieszczan - jest zachowany układ urbanistyczny dawnego Leszna. W jego obrębie, zaakcentowanym relikwiami otaczających miasto wałów, znajdują się: najpiękniejszy w Wielkopolsce barokowo - klasycystyczny ratusz, imponująca barokowym przepychem kolegiata, okazała synagoga, poewangelickie zbory oraz rezydencja dziedziców.

4

LESZNO

1 PAŁAC SUŁKOWSKICH

Barokowa rezydencja powstała na miejscu wcześniejszego, renesansowego pałacu i kolejnego gmachu wybudowanego w drugiej połowie XVII w. przez sprowadzonego z Włoch architekta, Pompeo Ferrariego. Współczesny kształt został pałacowi nadany w połowie XVIII w. Sylwetka budowli naturalnie komponuje się w otoczenie parku i stawów, będących reliktem dawnej, jeszcze średniowiecznej, fosy. Wnętrza pałacu zatraciły niemal zupełnie swe pierwotne cechy; zachowały się jedynie pojedyncze detale dawnego wyposażenia architektonicznego.

2 SYNAGOGA

Dzielnica żydowska, utworzona w 1626 r. mieściła się wewnątrz wałów, w północno-zachodniej części miasta, w pobliżu rezydencji jego właścicieli - Leszczyńskich. Obok synagogi w skład tzw. zespołu bożniczego wchodziły w XVII w.: łaźnia rytualna (mykwa), szkoła Talmudu, dom gminny, piekarnia macy, jatki koszerne, szpital oraz szereg mniejszych bóżnic cechowych, brackich i prywatnych.

Największa i prawdopodobnie najstarsza zachowana, główna synagoga najważniejszej gminy żydowskiej w Wielkopolsce w XVIII i w 1 poł. XIX w. Na obecny budynek składa się XVIII-wieczny barokowy trzon główny, z dobudowanym w 1905 r. masywem wieżowym, wg projektu wrocławskich architektów Ehrlichów. W nowej szacie architektonicznej, wybudowana została w duchu wiedeńskiej secesji i o układzie przestrzennym typu Tempel. Była to jednoprzestrzenna, wysoka sala modlitwenna z bimą (mównica) dosuniętą do aron ha-kodesz

(szafa na Torę), wewnętrznymi, amfiteatralnymi emporami dla kobiet, wyposażona w dobrej klasy organy, wentylację oraz centralne ogrzewanie. Dobudowany aneks wieżowy, zwieńczony cebulastym hełmem, z iglicą zakończoną kulą i gwiazdą Dawida, pomieścił m.in. synagogę tygodniową, pokoje rabinów i organy. Synagoga użytkowana była przez gminę żydowską w Lesznie do 1939 r. Obecnie pełni funkcję galerii sztuki Muzeum Okręgowego w Lesznie, a w jednej z sal urządzono stałą ekspozycję „Żydzi w Lesznie”. Zachował się wystrój wnętrza: polichromia z piękną dekoracją roślinną ścian i promienistą glorią, zdobiącą wywietrznik w czasy głębokiego, pozornego sklepienia.

Czynne: wtorek: 9.00-16.30, środa-piątek: 9.00-14.30,

sobota: 10.00-14.00, niedziela: 14.00-18.00, *poniedziałek: nieczynne*

3 DOM H. TINTA

Przy ul. Wałowej 13. to wysoka, 5-kondygnacyjna (w tym 2-kondygnację w partii dachowej) kamienica, wzniesiona na początku XX w. dla żydowskiego kupca Heymanna Tinta, według projektu Curta Dresslera. Nad wejściem zachowany kartusz z inicjałami właściciela. Tint był jednym z najbogatszych kupców w Lesznie.

4 DOM NAUKI (BET HA-MIDRASZ)

Przy ul. Średniej 4. Najstarszy, obok synagogi, zabytek w obrębie pierwotnej dzielnicy żydowskiej. Barokowy, z poł. XVIII w. Służył jako szkoła Talmudu, miejsce studiowania świętych ksiąg oraz dom modlitwy. W okresie międzywojennym budynek pełnił już funkcje mieszkalne.

13

TRASY
W OKOLICACH LESZNA

OSIECZNA 7

Kościół klasztorny - późnobarokowy, zbudowany w latach 1729-1733 i 1784-1787 z fundacji Jana z Bnina Opalińskiego, według projektu Pompeo Ferrariego. Rokokowe wyposażenie (ambona, ołtarze, konfesjonały) wykonał w l. 1784-1787 Antoni Schultz z Rawicza.

Zamek Borków pochodzący z XV wieku w wyniku licznych przebudów stracił swój pierwotny charakter. Najważniejszymi, mającymi wpływ na kształt architektoniczny, były prace z lat 1598-1601, 1605 i ostatnia z 1890-1908. Obecnie zamek składa się z trzech nieregularnych skrzydeł zgrupowanych wokół otwartego dziedzińca. Oglądając tę potężną budowlę warto zwrócić uwagę na manierystyczny portal z herbem Nałęcz i literami A (ndrzej) C (zarnkowski) oraz wmurowane w ścianę skrzydła wschodniego kamienne tablice: z XVI wieku z herbem Nałęcz i literami AC, tablice z napisem upamiętniającym zakończenie odbudowy zamku przez Andrzeja Czarnkowskiego z datą 1601, następnie tablica marmurowa z napisem łacińskim odnoszącym się do odbudowy za Jana Opalińskiego w 1665. Według podania z zamku prowadzi sklepiony podziemny korytarz pod jeziorem na jego drugą stronę. Na początku XIX wieku ksiądz Rogaliński zażegnał pokutującego w zamku ducha niewiernej żony pana zamku, która nieobecna z powodu wyprawy na wojnę w obronie ojczyzny męża - zdradzała z lekarzem i do tego Włochem.

Wiatraki - na wzgórzu, przy drodze do Leszna, znajdują się trzy zabytkowe wiatraki. Najstarszy, środkowy, pochodzi z 1763 roku. Pozostałe zbudowano w XIX wieku.

TRASA ZACHODNIA

SICINY 1

Kościół parafialny, pocysterski, p.w. św. Marcina, barokowy, XVIII wieczny. Wybudowany według projektu Marcina Frantza. Bogaty wystrój wnętrza tworzą rzeźbione ołtarze będące dziełem F. Mangolda oraz polichromia Filipa Bentuma. To najlepszy w tej okolicy przykład barokowej świątyni z zachowaną polichromią i wyposażeniem z tej epoki. Obok kościoła usytuowany jest budynek dawnego pałacu opackiego wzniesiony około połowy XVIII wieku. W sali na piętrze zachował się fresk warsztatu Bentuma przedstawiający scenę fundacji przez księcia Henryka II kościoła i pałacu. Wieś od czasów średniowiecza należała do cystersów z Lubiążą.

12

TRASY W OKOLICACH LESZNA

3 OPOROWO

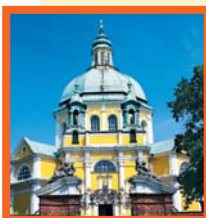

Kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia N.P. Marii. Świątynia o konstrukcji szkieletowej zbudowana w 1640 roku z fundacji Stanisława z Brna Śmigieckiego. Gruntownie restaurowana w 1870 roku. Na szczególną uwagę zasługuje bogate, baro-

kowe wyposażenie wnętrza składające się z ołtarzy oraz wiszącego świecznika zdobionego pełnoplastyczną rzeźbą Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej Poczętej stojącej na smoku.

Założenie dworskie położone we wschodniej części wsi składa się z części rezydencjonalnej i zespołu folwarcznego. Taki układ był typowy dla większości majątków ziemiankich w XIX i na początku XX wieku. Założenie rezydencjonalne usytuowane w parku krajobrazowym składa się z dworu, oficyny oraz domu rządzący. Dziewiętnastowieczny dwór przekształcił i rozbudował na zlecenie rodziny Morawskich w 1906 roku Roger Sławski, jeden z najlepszych architektów wielkopolskich tego czasu.

4 GOSTYŃ-GŁOGÓWKO

Jeden z pięknie położonych barokowy kościół i klasztor budowany w l. 1675-1728 dla Kongregacji Oratorium św. Filipa Nereusza. Kościół wzorowany był na weneckiej świątyni Santa Maria della Salute. Przy budowie pracowali Jerzy i Jan Catenazzi. Czaszę kopuły wznosił Pompeo Ferrari. Wnętrze jej czaszy zdobią freski wykonane przez

Jerzego Wilhelma Neunhertza w 1746 roku, przedstawiające sceny z życia św. Filipa Nereusza. W kościele na uwagę zasługuje m.in. obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, malowany na desce, z umieszczonym w tle widokiem Gostynia i kościółkiem na Świętej Górze. W samym mieście warto poświęcić kilka chwil na obejrzenie gotyckiego kościoła p.w. św. Małgorzaty.

5 LUBIŃ

Jeden z najstarszych na terenie Wielkopolski klasztorów. Kościół klasztorny ojców benedyktynów został zbudowany w stylu romańskim, rozbudowany w gotyku, przekształcony w czasach baroku w pierwszej połowie XVIII wieku. We wnętrzu uwagę

zwraca iluzjonistyczna polichromia barokowa z przedstawieniami o treści biblijnej i alegorycznej oraz barokowe stalle przypisywane Janowi Jerzemu Urbańskiemu. Jeśli dysponujemy wolnym czasem warto obejrzeć romańsko-gotycki kościół p.w. św. Leonarda.

6 CICHOWO

Będąc w Lubiniu warto obejrzeć leżący o kilka kilometrów na północny wschód skansen filmowy w Cichowie. Znajdują się tam zabudowania stworzone jako dekoracja dla filmu Andrzeja Wajdy „Pan Tadeusz”.

5

LESZNO

RYNEK 5

Większość zabudowy rynku stanowią kamienice wybudowane w latach 1870-1914. Sprzed pożaru w 1790 r. dotrwały w niezmiennym stanie nieliczne barokowe kamieniczki z charakterystycznymi szczytowymi fasadami. W pierzei północnej zwracają uwagę dwa sąsiadujące ze sobą budynki: pochodząca z przełomu XVII i XVIII w. kamieniczka nr 15, której fasadę wieńczy obelisk z półksiężycem i dom, według tradycji, należący do Jana Jonstona (1603-1675) - wybitnego lekarza i uczonego. Niezmiennie od 1788 r. w kamieniczce tej mieści się apteka. Nad wejściem zauważamy godło domu „Pod łabędziem” oraz u wejścia metalowe kółka do wiązania koni. Na wschodniej pierzei znajduje się najstarszy budynek w rynku: kamieniczka nr 29 z podcieniami, wzniesiona prawdopodobnie w 1634 r.

RATUSZ 6

Leszczyński ratusz, oglądany w obecnym kostiumie architektonicznym to budowla barokowo-klasycystyczna, zaliczana do najpiękniejszych w Polsce. Wielokrotnie przebudowywany, nosi w swych murach relikty pierwszego ratusza z 1639 r. Wśród kolejnych budowniczych i architektów wymienia się Marcina Woidego, Jerzego Catenazziego, Pompeo Ferrariego i prawdopodobnie Dominika Merliniego - nadwornego architekta Stanisława Augusta, znanego głównie jako twórcę warszawskich Łazienek. Wschodnią ścianę ratusza zdobią kartusze z herbami właścicieli miasta. Obecnie gmach pełni funkcje reprezentacyjne, konferencyjne i wystawiennicze, a w przyziemiu znajduje się stylowa restauracja.

KOŚCIÓŁ ŚW. MIKOŁAJA 7

Budynek powstał na miejscu zniszczonego podczas pożaru w 1656 r., najstarszego leszczyńskiego kościoła. Odbudowany po 1680 r. wg projektu Jana Catenazziego i wyposażony w początkach XVIII w. uchodzi za najwybitniejszą realizację, sprowadzonego przez Leszczyńskich, architekta. Fasada świątyni zaliczana jest do najnamienitszych fasad dwuwieżowych schyłku XVII w. Kościół jest rodzimym mauzoleum Leszczyńskich. Nagrobki biskupa Bogusława i Rafała Leszczyńskich, prawdopodobnie autorstwa Józefa Szymona Belottiego lub Pompeo Ferrariego,

6

LESZNO

ufundowane zostały przez króla Stanisława Leszczyńskiego ok. 1707-1709 roku. Bogata dekoracja rzeźbiarska i sztukatorska eksponuje przy pomocy użytych alegorii, symboli i atrybutów potęgę rodu, koligacje rodzinne Leszczyńskich i urzędy piastowane przez upamiętnionych reprezentantów rodziny. Na uwagę zasługują również obrazy wybitnego malarza doby baroku, Szymona Czechowicza, usytuowana na przeciw ambony rzeźba przedstawiająca św. Jana Nepomucena oraz ołtarz główny z płótnem autorstwa Michellangelo Palloniego, florenckiego artysty związanego z dworem królewskim.

8 DOM LEO BAECKA

Przy ul. Chrobrego 34. XIX-wieczna kamienica, w której urodził się najstarszy Żyd z Leszna - Leo Baeck (1873-1956), jeden z najwybitniejszych żydowskich filozofów XX wieku.

9 DAWNE GIMNAZJUM

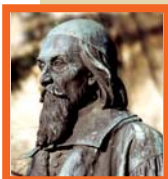
Budynek powstał wg projektu Catenaziego ok. 1714 r. w miejscu wcześniejszej siedziby słynnego w pierwszej poł. XVII w. gimnazjum braci czeskich. Szkoła zajmowała go do 1845 r.

Po przeciwnej stronie placu kościelnego - tzw. dom dzwonnika z XVIII w.

10 KOŚCIÓŁ ŚW. JANA CHRZCIELA

Wybudowany w l. 1652-54 r. przez braci czeskich. Budowla nawiązuje stylistycznie do architektury późnego gotyku. Akcentem przelamującym jednorodność ceglanej budowli świątyni jest przylegająca od strony zachodniej barokowa kaplica Gruszczyńskich autorstwa Pompeo Ferrariego (1711). Na przyporze od strony południowej zegar słoneczny z datą roczną 1653. Na północnej ścianie wmurowano XVIII-wieczne epitafia zmarłych dzieci Karola Gotfryda Woi-

de, duchownego Jednoty, późniejszego pastora w Londynie i asystenta bibliotekarza w British Museum.

11 POMNIK JANA AMOSA KOMENSKIEGO

Popiersie, odlane w brązie, wykonał znany berliński rzeźbiarz Alfred Reichel. Odświeżone w 1898 r., pierwotnie znajdowało się przed kościołem św. Jana.

12 SZPITAL ŚW. JERZEGO

Założony w 1688 r. i utrzymywany przez gminę luterańską. Na frontowej ścianie płaskorzeźba przedstawiająca św. Jerzego zabijającego smoka, patrona fundatora szpitala, Georga Stolza.

11

**TRASY
W OKOLICACH LESZNA**

Region Leszczyński obfituje w najróżniejsze zabytki: pałace, dwory, kościoły, klasztory, wiatraki. Proponujemy dwie trasy turystyczne, które ukażą piękno i różnorodność architektury tej okolicy.

TRASA WSCHODNIA**RYDZYNA 1**

Najpiękniejszy w Wielkopolsce barokowy zamek wzniesiony w latach ok. 1685-95 dla wojewody Rafała Leszczyńskiego. Ten najpotężniejszy w Wielkopolsce magnat pragnął w Rydzynie stworzyć centrum swoich dóbr na miarę innych tego typu rezydencji w Polsce. Zamek zaprojektował architekt królewski Szymon Belotti. Przy budowie wykorzystano fragmenty murów średniowiecznego założenia. Przy kolejnych przebudowach w XVIII wieku pracował Pompeo Ferrari, Karol Marcin Frantz i, być może, Dominik Merlini. Ferrari, wykształcony w rzymskiej Akademii Świętego Łukasza, został sprowadzony do Rydzyny przez Rafała Leszczyńskiego. Na zlecenie następnego właściciela, Aleksandra Józefa Sułkowskiego, malowidła na sklepieniu sali balowej wykonał malarz śląski, Jerzy Wilhelm Neunhertz. W 1945 roku wnętrza pałacu zostały całkowicie wypalone i dzisiejszy stan jest w dużej mierze rekonstrukcją. Zamek, otoczony parkiem krajobrazowym, połączono osiowo z barokowym miasteczkiem. To pełne uroku założenie urbanistyczne, nie zmienione od czasów panowania rodów Leszczyńskich i Sułkowskich, jest jednym z niewielu takich założeń zachowanych w Polsce. W ostatniej ćwierci XVIII wieku dzieciństwo i młodość spędził tu późniejszy król, Stanisław Leszczyński. To w Rydzynie i Lesznie późniejszy król Polski oraz książę Lotaryngii i Baru nauczył się jak być mecenasem kultury i sztuki.

Wiatrak „Józef”, w którym znajduje się Muzeum Rolnictwa i Młynarstwa. Niegdyś wokół Rydzyny stało około 30 takich budowli.

PAWŁOWICE 2

Klasykistyczny zespół pałacowy zbudowany dla Maksymiliana Mielżyńskiego w latach 1779-1783 według projektu Karola Gottharda Langhansa, twórcy m.in. berlińskiej Bramy Brandenburskiej. We wnętrzach zachowały się sztukaterie wykonane według projektu Jana Christiana Kamsetzera. Szczególną uwagę zwraca sala balowa na piętrze zdobiona 24 wolno stojącymi kolumnami. Dekorację architektoniczną uzupełniają trzy wiszące świeczniki ze szkła dmuchanego i szlifowanego, wykonane w końcu XVIII wieku. W mieszczącym się obok saloniku jedwabnym możemy podziwiać oryginalną dekorację sztukatorską na suficie, meble w stylu Ludwika XVI, kominek z białego marmuru z płaskorzeźbą Ledy, wykonaną przez Giovachino Staggi. Ściany tego pomieszczenia obite są jedwabną, haftowaną tkaniną francuską z około 1790 roku.

10

Leszczyńskie po Królewsku!

Nancy

Burzliwe losy polskiego króla znalazły swoje szczęśliwe zakończenie w Nancy - stolicy Lotaryngii. Leszczyński, znany ze swojego umiłowania sztuki i pięknej architektury, chcąc zdobyć łaski, początkowo nieprzychylnego mu ludu Lotaryngii, angażował budowniczych i artystów wciąż rozbudowując miasto, upiększając je i modernizując. Polski król tak podbił serca poddanych i ich potomnych, że dzisiaj jego imię w Nancy nosi nie tylko główna ulica, ale również szkoły, szpitale, hotele restauracje, a nawet dania i nalewki. Plac, który Leszczyński zbudował w stolicy Lotaryngii, noszący dziś jego imię, jest uważany za jeden z najpiękniejszych placów w Europie. W 1983 roku Plac Stanisława w Nancy został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO.

Dwór w Luneville

Wolter, goszczący w pałacu Leszczyńskiego pisał, że „nie odczuwało się prawie różnicy przenosząc się z Wersalu do Luneville”. „Jego dwór był uroczy, wszyscy byli tam ze sobą za pan brat, dobrze się znali, byli uprzejmi i mili, (...) Król Stanisław otoczył się postaciami żywcem wziętymi z jakiejś uroczej operetki. Miał przede wszystkim metresę, jedną z najpiękniejszych kobiet w Europie, której sława nie ujęła słodyczy ani dowcipu - była nią markiza de Boufflers. Dla przeciwwagi miał Stanisław spowiednika, jezuitę, ojca Menou (...) król dzielił serce między te dwie istoty, przy czym jezuita kosztował go więcej od faworyty. (...) Oboje toczyli wojnę i wychodząc ze mszy dobry król zadawał sobie wiele trudu, by pogodzić metresę ze swym spowiednikiem. (...) Król Stanisław miał także karła. Był on taki malutki, że czasem wsadzano go w paszтет, a krojąc paszтет na stole uwalniano filigranowego człowieczka, który drepotał między kieliszkami i półmiskami. Mógł mówić, co chciał, i miewał niekiedy napady złego humoru; jego wrzaski i przekleństwa sprawiały uciechę dworowi. Któregoś dnia zgubił się na łące: trawa była dla niego lasem. Tak oto wyglądał dwór Stanisława. Wszystko na nim było tak dobrotliwe. (...) Kiedy nasze dwie znakomitości [tj. Wolter i Emilia du Chatelet] przybyły do kompletu na dwór w Luneville, wszyscy szaleli z radości - oprócz spowiednika.”

J. Orieux, Wolter czyli królewskość Ducha, Warszawa 1986, s. 335-338.

Magdalenki

Pośród sztuk, którymi opiekował się Polak była sztuka kucharska, którą król z lubością sam uprawiał. Magdalenka to oryginalny wkład kultury polskiej do kuchni francuskiej. Ciastko to nauczył wypiekać w Commercy kucharkę Madeleine Pulmier sam król Stanisław. Smak magdalenek wyglądających jak „odlane w prążkowej skorupie muszli” opisał Marcel Proust w „W poszukiwaniu straconego czasu”.

7

LESZNO

KOŚCIÓŁ ŚW. KRZYŻA 13

Czwarta w tym miejscu świątynia wybudowana przez społeczność luterańską w Lesznie. Pierwszy kościół, drewniany, wzniesiono w 1635 r. Obecna budowla z przełomu XVIII/XIX w. jest dziełem Pompeo Ferrariego, z wieżą z pocz. XX w. dobudowaną wg XVIII-wiecznego projektu M. Frantza. W początkach XVIII w. zbór uchodził za najpiękniejszy przykład luterańskiego budownictwa sakralnego w Wielkopolsce i stanowił wzór dla podobnych realizacji m.in. w Poznaniu i Rawiczu. Skromne, klasycystyczne wyposażenie wnętrza pochodzi z przełomu XVIII i XIX w. Z pierwotnego wyposażenia nie dotwały do czasów nam współczesnych, zlikwidowane w latach 80-tych XX w., dwukondygnacyjne empyry obiegające ściany boczne oraz obraz ołtarzowy.

LAPIDARIUM RZEŹBY NAGROBNEJ 14

Utworzone w l. 1956-1960 z części nagrobków i obelisków przeniesionych ze zlikwidowanych cmentarzy protestanckich. Rzeźbione w piaskowcu płyty pochodzą z XVII-XIX w. i upamiętniają zmarłych zamożnych mieszczan i członków ich rodzin: duchownych, kupców, rzemieślników różnych specjalności. Na specjalną uwagę zasługują m.in.: epitafium Adama Samuela Hartmanna, nauczyciela króla Stanisława Leszczyńskiego, całopostaciowy nagrobek kowala z atrybutami pracy, epitafia dziecięce oraz bogata w treści teologiczne i biblijne płyta upamiętniająca Eliasa Müllera, znajdująca się na ścianie kościoła od strony południowej.

MUZEUW OKRĘGOWE W LESZNIE 15

Mieści się w XVIII-wiecznej pastorówce kościoła św. Krzyża. Gromadzi zbiory dokumentujące historię miasta, kulturę ludową regionu oraz malarstwo. Do najważniejszych kolekcji zaliczają się: zbiór portretów trumiennych z 2 poł. XVIII w. przedstawiających szlacheckich patronów zboru św. Jana oraz największa i najstarsza w Polsce kolekcja portretów królów leszczyńskiego bractwa kurkowego (pocz. XVIII w. - poł. XX w.) Cennym uzupełnieniem zbiorów historycznych i artystycznych są portrety członków rodów Leszczyńskich i Sułkowskich - właścicieli miasta, w tym Stanisława Leszczyńskiego oraz reprezentacyjny, całopostaciowy wizerunek Marii Leszczyńskiej, córki Stanisława, żony Ludwika XV. Godny uwagi jest eksponowany zbiór malarstwa ukazujący polską wieś przełomu XIX i XX.

Muzeum czynne: wtorek: 9.00-16.30, środa-piątek: 9.00-14.30, sobota: 10.00-14.00, niedziela: 14.00-18.00, w poniedziałki nieczynne.

